

Suomen kielen alueellinen vaihtelu

4. luento

Katri Priiki, Turun yliopisto
Debrecen, 17.–21.2.2014

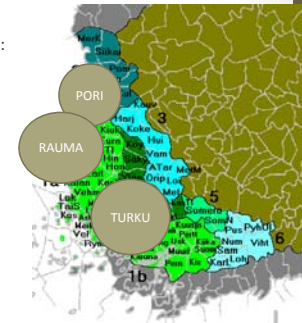
Lounaismurteet

Varsinaiset lounaismurteet:

- 1a Pohjoisryhmä
- 1b Itäryhmä

Lounaiset välimurteet:

- 2 Porin seutu
- 3 Ala-Satakunta
- 4 Turun ylämaa
- 5 Someron seutu
- 6 Länsi-Uusimaa.

Lounaismurteiden piirteitä

- d:n vastine r *äirin paräs*
- ts:n vastine tt: t *mettä, metäs*
- Sanan alussa konsonanttityhmiä *flik 'tyttö', klasi 'lasi'*
- Diftongit avartuvat *siäi, yäl*
- Inessiivi heittynyt -s *talös*
- *tämä*-pronominin inessiivi *täs'ä*
- Lounaismurteiden erikoisgemaatio *menttin Turkk*
- Geminaatat nn, mm, ll ja rr lyhenevät
molëmat, juhänus
- Puolisoinnilliset klusiilit
niitten Gans sillon Dual

Lounaismurteiden piirteitä

- Loppuheitto eli viimeinen vokaali katoaa
talv, merkilist, naapurkylä
- Sisäheitto eli sanan sisältä katoava vokaali
raumlaise riitlevä
- Toisen tavun vokaali pidentyy puolipitkäksi
täs'ä kyl'äs, Turüs
- Todellisia pitkiä vokaaleita vain ensi tavussa, jäljempää lyhenevät
käytti mont kertta 'käytiin monta kertaa'
- Lounaismurteiden oma imperfektin tunnus -si
mnää istusi, hän sanos

Lounaismurteiden piirteitä

- Lounaismurteilla oma, tunnistettava intonaationsa
- Liittyy puolipitkiin vokaaleihin, "loppukiekaisu"

Lounaiset siirtymämurteet

- Piirteitä sekä lounaismurteista että hämäläismurteista
- Yleisgemaatiota esiintyy *tullee, mennee*
- Osassa inessiivin päätteenä -sa *Huittisissa*
- Porin seudulle tunnusmerkistä loppukahdennuksen puuttuminen *hernekeitto vs. hernekkeitto*
- Tyypillinen intonaatiokuvio, "satakunnan laulu"

Lounaismurretta verkossa

Turun murteen pieni sanakirja

- <http://www.avaruusmies.com/iokes/finnish/221.html>

Rauman giält (Nortamo-seor)

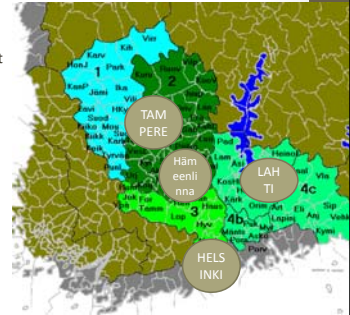
- http://www.nortamo-seor.fi/nortamo-seor/Rauman_gial/raumangial.htm

Mu Pori o kaunis

- <http://muporiokaunis.fi/sanakirja>

Hämäläismurteet

- 1 Ylä-Satakunnan murteet
- 2 sydänhämäläiset murteet
- 3 etelähämäläiset murteet
- 4 kaakkoishämäläiset murteet:
 - 4a Hollolan ryhmä
 - 4b Porvoon ryhmä
 - 4c Iitin ryhmä.

Hämäläismurteiden piirteitä

- Hämäläismurteita puhutaan Hämeen lisäksi Ylä-Satakunnassa ja Uudellamaalla
 - Ryhmän sisällä paljon variaatiota: vähän yhteisiä hämäläispiirteitä
 - Monet pääkaupunkiseudun puhekielen piirteet peräisin hämäläismurteista
- Pääkaupunkiseutu vanhastaan ruotsinkielistä aluetta

Läntisiä piirteitä:

- d:n vastineena r ja vanhastaan l *pata, paran ~ palan*
- ts:n vastineena vaihtelematon tt *mettä, mettän*
- diftongit avartuvat *hiano nuari tyämiäs*

Hämäläismurteiden piirteitä

- 3. inf. illatiivista käytössä lyhyt muoto, josta puuttuu mA-aines *tu ottaan* 'tule ottamaan'
- Diftongit oikenevät *korkee, kapee, maitoo*
- Painottomien tavujen i-loppuisista diftongeista katoaa i *punanen* 'punainen' *sano* 'sanoi'
- äite 'äiti' *pas nyt tehren* 'tee nyt'
- Ns. pikapuhemuodot lyhytvokaalisia *eijj_o* 'ei ole' vrt. *ei ol ~ eij_oo*
- mes sinne* vrt. *men ~ mee*
- tut tänne* vrt. *tul ~ tuu*

Hämäläismurteiden piirteitä

- pronominit *tuo* ja *nuo* hämäläismurteissa *toi* ja *noi* vrt. *tua ~ tuo*
- *me* : *meitin, meittä, meitillä*

Hämäläismurretta verkossa

Tampereen murre sivusto

- <http://www.historia.tampere.fi/murre/index.htm>